

Vergeleken met Schütz

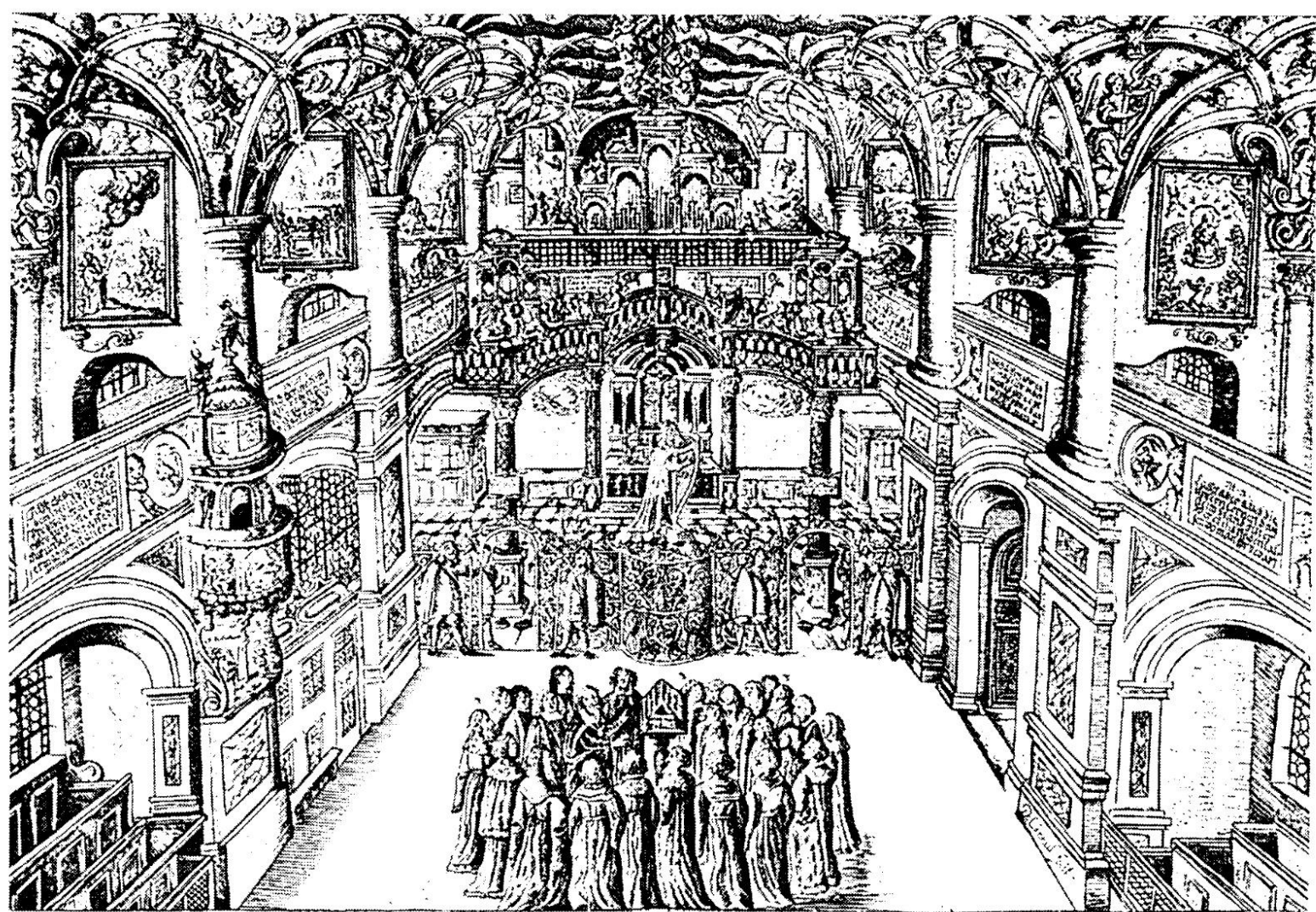
Schütz-Monteverdi Consort
koor, basso continuo o.l.v. Jori Klomp

zaterdag 28 november 2015, 20:30 uur:
Maastricht, St. Martinuskerk, Rechtstraat 2

zondag 29 november 2015, 15:00 uur:
Roermond, St. Christoffel Kathedraal

Entree: € 10

Vergeleken met Schütz

Schütz dirigeert zijn kapel aan het hof van Dresden

Programma

Carmen Amicitiae

- Heinrich Schütz, 1585-1672

Cantate Domino

- Hans Leo Hassler, 1564-1612
- Heinrich Schütz
- Claudio Monteverdi, 1567-1643

Die mit Tränen säen

- Johann Hermann Schein, 1586-1630
- Heinrich Schütz

Ach Gott, vom Himmel sieh' darein

- Heinrich Schütz
- Johann Christoph Bach, 1642-1703 (orgel)
- Johann Sebastian Bach, 1685-1750

O Primavera

- Claudio Monteverdi
- Heinrich Schütz

Aller Augen / Vater Unser

- Hans Leo Hassler
- Heinrich Schütz

Er is geen pauze

Vergeleken met Schütz

Programmatoelichting

Hoe vaak zou het 'Onze Vader' op muziek zijn gezet? Honderden keren, duizenden misschien? We weten het niet precies, maar het is interessant om verschillende verklankingen van dezelfde tekst naast elkaar te leggen, zeker als die ook nog eens uit één stijlperiode komen — de vroege Barok in ons geval. Daarom slaat het Schütz-Monteverdi Consort in dit concert aan het vergelijken. We zingen steeds twee werken van verschillende componisten die dezelfde tekst kozen, waarbij Heinrich Schütz (1585-1676) vrijwel steeds het stralend uitgangspunt is. Daar zetten we muziek van Hans Hassler, Johann Schein en Claudio Monteverdi tegenover en — nog een stap verder in de tijd — Johann Christoph en Johann Sebastian Bach.

Als hedendaagse muziekluisteraars zijn we gewend aan het idee dat een nieuwe compositie ook echt nieuw moet zijn, letterlijk ongehoord. Dit idee stamt uit de Romantiek toen authenticiteit, artistieke vrijheid en originaliteit belangrijke muzikale waarden werden. Wie teruggaat naar de eerste helft van de zeventiende eeuw komt in een totaal andere muzikale wereld terecht. Componisten schreven hun muziek als ambachtslieden in opdracht van wereldse en kerkelijke autoriteiten. Ze bewerkten bestaande melodieën en zetten standaardteksten op muziek. En ze pasten retorische regels toe: wilden musici hun publiek bereiken, dan moesten hun composities een heldere, begrijpelijke vorm hebben. Luisteraars moesten de gezongen tekst woordelijk kunnen volgen. De betekenis van de woorden werd versterkt door muzikale wendingen die de toehoorders kenden. Door vocale composities uit de tijd van Schütz te vergelijken kunnen we de muzikale taal van zijn wereld wat beter leren kennen.

Cantate Domino

Uitbeelding van de tekst in de muziek was belangrijk in de vroege Barok. De Latijnse tekst van het Cantate Domino is gebaseerd op Psalm 96, een loflied waarin de hele aarde zingt en musiceert. In de versie van Hassler (1564-1612)

klinkt het woord ‘cantate’ op een slinger van noten die het zingen verklankt. Ook Schütz gebruikt zo’n notenslinger op het woord ‘canticum’ (lied). Maar bij hem is de koraalachtige aanpak van Hassler vervangen door een opzweepende ritmiek die naar dansen en trommelen verwijst (‘in tympano et choro’). Monteverdi zet de openingstekst op een snelle reeks akkoorden die meteen de aandacht opeist, schakelt terug naar een langzamer koraalmotief om vervolgens het woord ‘cithara’ (harp) feestelijk uit te lichten door de verschillende stemgroepen elkaar te laten imiteren.

Die mit Tränen säen

Naast directe tekstuitbeelding vormden contrasten een belangrijk element in de retorica van de vroege Barok. Door binnen één compositie verschillende stemmingen – woede en medelijden, vreugde en droefenis – te combineren, kon het publiek zich beter en langer concentreren op de muziek. Soms waren die contrasten al in de tekst aanwezig, zoals bij ‘Die mit Tränen säen, werden mit Freuden ernten’, gebaseerd op Psalm 126. Het contrast tussen de tranen en de vreugde wordt zowel bij Schein als Schütz gemarkeerd door een afwisseling van een langzame tweedelige puls en een snellere driedelige. En beiden namen een woord als ‘Weinen’ heel letterlijk: we horen wringende dissonanten die maar niet lijken te willen oplossen. Het lied eindigt blij, maar hoe je blijdschap moet laten klinken werd door Schein en Schütz heel verschillend opgelost.

Ach Gott vom Himmel

Het handwerk van de componist uit de vroege Barok bestond voor een belangrijk deel uit het maken van bewerkingen en variaties. In de Protestantse kerkmuziek was het ‘basismateriaal’ voor die bewerkingen het Lutherse koraal. Luther gebruikte eenstemmige, niet zelden bekende wereldse melodieën om de gemeente Psalmen te laten zingen. Vanaf de vroege zestiende eeuw maakten componisten ook vierstemmige zettingen voor deze melodieën. Schütz deed dat voor alle 150 Psalmen, een verzameling die in 1628 werd uitgegeven door de Leipziger zakenman Cornelius Becker. Korallen werden niet alleen gebruikt in vocale muziek maar ook als bron voor orgelvarianties en -bewerkingen. In de

handen van componisten als Schütz, Johann Christoph Bach (1642-1703) en zijn neef Johann Sebastian Bach (1685-1750) veranderen de eenvoudige melodieën in rijke miniaturen. De vergelijking tussen het ingetogen koraal 'Ach Gott vom Himmel' in de zetting van Schütz (geboren in 1585) en J.S. Bach (geboren in 1685) werkt als een reis door de tijd: de melodie bleef, de harmonische uitwerking veranderde totaal.

O Primavera

Schütz zag zichzelf als 'brenger van het Italiaanse licht naar Duitsland' zoals er op zijn grafsteen staat. Als jongeman van 24 reisde hij naar Venetië om er te studeren bij Giovanni Gabrieli. Hij componeerde er een verzameling Italiaanse madrigalen waarvan zijn leermeester vond dat ze het waard waren om te publiceren. Dat gebeurde in 1611 onder het pseudoniem Henrico Sagittario allemanno – vrij vertaald de Duitse Hendrik de boogschutter. De tekst van O Primavera verwijst naar de lente als 'moeder van alle bloemen'. Maar de schoonheid van de lente blijkt niet meer te zijn dan een herinnering die het verlies van de geliefde alleen maar schrijnender maakt. Schütz zette de tekst op muziek die door Monteverdi geschreven zou kunnen zijn. Als polyfone Renaissance-vorm was het madrigaal eigenlijk verouderd, maar zowel Schütz als Monteverdi waren meesters in het vervlechten van muzikale motieven zonder dat de muziek gekunsteld klinkt.

Aller Augen / Vater Unser

Met het Vater Unser van Leo Hassler keren we terug naar de polyfone kerkmuziek uit de late zestiende eeuw. Het koor zingt de tekst van het koraal in horizontale lijnen waarbij de woorden ondergeschikt zijn aan het stemmenweefsel.

De versie van Schütz is geschreven in de nieuwe stijl van de vroege Barok waarin de muziek de woorden juist moest ondersteunen. Die woorden klinken op de eenvoudige maar o zo effectieve akkoorden van een dienstbare, vrome muziek.

Teksten

Carmen Amicitiae (Lied van de vriendschap)

Nunc tempus est cantandi
Cum amicitia
Et laete celebrandi
Festiva gaudia.
Nam praedicare decet
Dona sublimia
Quae nobis pie praebet
Dulcis harmonia

Est angelorum chorus
In caeli curia
Qui resonat decorus
Et in concordia:
Sic nobis modulamen
Sit in laetitia
Et dispergatur, amen,
Omnis tristia.

Nun lasst uns singen, Freunde,
Es ist die rechte Zeit,
Wir wollen Festesfreuden
Begehn in Fröhlichkeit,
Denn welche hohen Gaben
Sind wohl so hoch und wert,
Als die uns voller Süsse
Die Harmonie beschert.

Da ist der Chor der Engel
Im hohen Himmelssaal,
Der herrlich singt und klinget
In ein'gem Jubelschall:
Gleich wie der Engel Wohlklang
Sei unsre Fröhlichkeit,
Zerstreuen soll ich, amen,
Trübsal und Traurigkeit.

Cantate Domino (uit Psalm 96)

Cantate Domino canticum novum,
cantate et benedicite nomini eius:
Quia mirabilia fecit.
Cantate et exsultate et psallite
in cithara et voce psalmi:
Quia mirabilia fecit.

Zingt voor de Heer een nieuw lied,
zing en prijs Zijn naam:
Hij heeft wonderen verricht.
Zing, juich en laat uw lied weerklinken,
bij de lier en het gezang van psalmen:
Omdat Hij wonderen heeft verricht.

Die mit Tränen säen (uit Psalm 126)

Die mit Tränen säen,
werden mit Freuden ernten.
Sie gehen hin und weinen
und tragen edlen Samen,
und kommen mit Freuden
und bringen ihre Garben.

Ach Gott vom Himmel

Ach Gott, vom Himmel sieh' darein
Und lass' dich des erbarmen,
Wie wenig sind der Heil'gen dein,
Verlassen sind wir Armen:
Dein Wort man laesst nicht haben wahr,
Der Glaub' ist auch verloschen gar
Bei allen Menschenkindern.

Das wollst du, Gott, bewahren rein
Fuer diesem argen Geschlechte,
Und lass uns dir befohlen sein,
Das sich's in uns nicht flechte,
Der gottlos' Hauf' sich umher findt,
Wo diese lose Leute sind
In deinem Volk erhaben.

O Primavera (Giovanni Battista Guarini, 1538-1612)

O primavera, gioventù de l'anno,
bella madre de' fiori,
d'erbe novelle e di novelli amori,
tu ben, lasso, ritorni,
ma senza i cari giorni
de le speranze mie.

O Frühling, Jugend des Jahres,
Schöne Mutter der Blumen,
Neuer Kräuter und neuer Liebe,
Du, ach, kehrst zurück,
Aber ohne die holden Tage
Meiner Hoffnung.

Tu ben sei quella
ch'eri pur dianzi, sì vezzosa e bella;
ma non son io quel che già un tempo fui, sì
caro a gli occhi altrui.

Du bist wohl so anmutig und schön,
Wie du warst;
Aber ich bin nicht wie einst,
so teuer dem anderen Auge.

Vater Unser / Aller Augen

Vater unser im Himmelreich,
Der du uns alle heißest gleich
Brüder sein und dich rufen an
Und willst das Beten von uns han,
Gib, daß nicht bet allein der Mund,
Hilf, daß es geh' von Herzensgrund!

Aller Augen warten auf dich, Herre,
und du giebtest ihnen ihre Speise zu seiner Zeit.
Du tust deine milde Hand auf und sättigst alles,
was da lebet, mit Wohlgefallen.

Vater unser, der du bist im Himmel,
Geheil'get werde dein Nam.
Zukomm dein Reich.
Dein Will gescheh,
wie im Himmel, also auch auf Erden.
Unser täglich Brot gib uns, Herr, heute.
Und vergieb uns unser Schulde,
wie wir vergeben unsern Schuldigern.
Und führ uns nicht in Versuchung,
sondern erlöse uns vom Übel.
Denn dein ist das Reich
und die Kraft
und die Herrlichkeit
in Ewigkeit. Amen.

Uitvoerenden

Het **Schütz-Monteverdi Consort (SMC)** is een ensemble van zangers en instrumentalisten dat zich toelegt op het uitvoeren van muziek uit de periode rond het jaar 1600, de late renaissance en de vroege barok.

Het koor van het Schütz-Monteverdi Consort bestaat uit gevorderde amateurs en jonge professionals die hun liefde voor oude en barokmuziek delen.

Zoveel mogelijk wordt gewerkt met instrumenten die kopieën van zestiende en zeventiende eeuwse originelen zijn.

Zie ook: www.schutzmonteverdiconsort.nl

Dirigent

Jori Klomp werd in 1991 geboren te Malmedy (B). Hij behaalde in 2013 en 2014 aan het Conservatorium Maastricht zijn bachelor diploma Klassieke Saxofoon in de klas van Norbert Nozy en zijn bachelor diploma Solozang in de klas van Frans Kokkelmans.

Al voor zijn muzikale studies was Jori actief als saxofonist, zanger en dirigent. Zo dirigeert hij sinds zijn 17e het gemengde koor uit Recht (B). Sinds 2013 staat Jori voor het jong vocaal damesensemble Cantà Volare uit Sittard, hij is sinds de oprichting in 2009 actief lid van het A'Meuse Saxophone Quartet, daarnaast is hij in april 2014 toegetreden tot de Fanfare Bereden Wapens, onderdeel van de Koninklijke Landmacht gelegen te Vught.

Ook geeft hij workshops en stages in binnen- en buitenland. Elke zomer dirigeert hij het Sing-In, koorweek in St.Vith (B) en geeft hij les op het AKDT in Libramont (B) (internationale muziekstage).

Eigenheid, oprechtheid en identiteit, dat zijn drie ingrediënten waar hij voor staat en die hij toepast bij al zijn muzikale activiteiten. Klanken worden vanuit het lijf gevormd, op een zo eerlijk en eenvoudig mogelijke manier. Vanuit deze eigenheid kan er gewerkt worden aan techniek. Daarnaast speelt de muziek natuurlijk een belangrijke rol, muziek doet leven en inspireert!

Tijdens zijn studie is de passie voor kamermuziek, het samen musiceren en de overdracht daarvan gegroeid. Zijn grote liefde is altijd het zingen geweest, met name van oude muziek, waarvoor zijn stemvak, countertenor, zich uitstekend leent.

Bij het Schütz-Monteverdi Consort startte Jori in 2011 als sopraan solist met het Requiem van J.J. Fux. Na de 'Vespers van Monteverdi', 'Weihnachtshistorie van

Schütz', 'Mariavespers van Rosenmüller', 'The Secrets of our Hearts van Purcell' en 'Vespers, Battalia en Requiem van Biber' dit voorjaar is dit het zesde project waarin hij met plezier en overtuiging als dirigent voor deze enthousiaste, leergierige en zelfstandige groep staat.

Basso continuo:

Hildegard Moonen (viola da gamba)

Peter Peters (kistorgel)

Koor:

Sopranen:

- Monique Bogie
- Regine Dittrich
- Christine Maessen
- Martha Mulder
- Elmy Pijper
- Joke Spruyt

Alten:

- Karin Bijsterveld
- Maria Lemmens
- Bernike Pasveer

Tenoren:

- Ger Corstjens
- Joop Noordkamp
- Albert Philippaers
- Wim Schouten

Bassen:

- Geert Bogie
- Jan van der Meer
- Frank Mostert

Informatie: www.schutzmonteverdiconsort.nl

Contact: info@schutzmonteverdiconsort.nl

Met dank aan

Gemeente Maastricht
The Masters, Maastricht
Parochie St. Christoffel, Roermond
Parochie St. Michael, Heugem
Parochie St. Martinus, Maastricht
Stichting Edmond Hustinx
TheaterHotel De Oranjerie

